

UZUNGÖL TABİAT PARKINDA REKREASYONEL PLANLAMAYA İLİŞKİN PROBLEMLER VE BAZI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çiğdem SAKICI¹ Mustafa VAR² Gülsüm ALBAYRAK³

¹ Arş.Gör., KTÜ Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 61080 TRABZON

² Yrd.Doç.Dr., KTÜ Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 61080 TRABZON

³ Arş.Gör., KTÜ Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, TRABZON

csakici@hotmail.com

ÖZET

Doğal kaynaklarımızdan biri olan Uzungöl'ün Tabiat Parkı ve Özel Çevre Koruma Alanı olarak ilan edilmesinde, bitki ve yaban hayatı zenginliği ve manzara bütünlüğü etkili olan en önemli faktörlerdendir. Bu alanın sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için koruma ağırlıklı, uzun vadeli projelerin yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada, Uzungöl Tabiat Parkı için alanın doğal yapısını ve güzelliklerini korumaya yönelik kriterlere uygun yapılmış bazı planlama yaklaşımları önerilmiştir. Ayrıca alanın kaynak değerlerinin korunması ve geliştirilmesine yönelik peyzaj planlamalarının yapılması, rekreasyonel taşıma kapasiteleri dikkate alınarak sürekliliğinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uzungöl'ün Tabiat Parkı, Rekreasyonel Planlama, Rekreasyonel Taşıma Kapasitesi

SOLUTIONS AND SOME PROBLEMS FOR RECREATIONAL PLANNING OF UZUNGÖL NATURE PARKS

ABSTRACT

The main reasons for allocating of the Uzungöl Nature Parks and Special Protection Areas are diversity of the flora and fauna and landscape integrity. Protection oriented long term projects are required to sustain this landscape. This study proposed some planning approach regarding the natural structure and scenic beauties criteria for the Uzungöl Nature Park. The paper emphasizes the need for landscape planning relevant to the maintenance and improvement of resource values and for measures for the sustainable recreational carrying capacity. Finally the study evaluates some elite graduation thesis that creates protection focused environment arrangement projects for the Uzungöl Nature Parks.

Keywords: Uzungöl Nature Parks, Recreational Planning, Recreational Carrying Capacity

GİRİŞ

Yok olma tehlikesi altında olan Uzungöl Tabiat Parkı Trabzon'a 99 km uzaklıkta, 1100-2600m yükseklikte fosil heyelan gölü olup, dik yamaçlar arasında oluşmuştur. Bölgenin toplam alanı 1625 ha. olup bunun 1253 ha'ı orman, 2 ha'ı orman içi açıklık, 307 ha'ı mera ve 63 ha'ı ziraat alanıdır (Araz, 1996). Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliği ve manzara güzelliğinden dolayı Orman Bakanlığınca 03.10.1989 tarihinde Tabiat Parkı, Uzungöl ve çevresi sahip olduğu potansiyel nedeniyle Turizm Bakanlığınca 05.03. 1990 tarihinde Turizm Merkezi, Kültür Bakanlığınca Sit Alanı ilanı, aynı zamanda gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak, koruma ve gelişme kararlarını oluşturmak ve uygulamak amacıyla Çevre bakanlığınca 25.12.2003 tarihinde Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmiştir. Uzungöl ve çevresi gerek tabiat parkı özelliği, gerekse yayla özelliği taşıması nedenleriyle Doğu Karadeniz Bölgesi'nin turistik yönden en çok ilgi çeken alanlarından biridir. Ancak göl çevresindeki çevre sorunları, bu yoğun kullanıma bağlı olarak her geçen gün artmaktadır.

Yok olma tehlikesi altında bulunan Uzungöl'ün mevcut biyoçeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilmesi için alınması gereken önlemlerin başında Uzungöl ve çevresindeki tesislerde çevre kirliliğine neden olan yanlış uygulamaların en kısa zamanda ortadan kaldırılması, gölü kirleten tüm atıkların önlenmesi, gölün dolmasına sebep olan materyallerin en aza indirgenmesi için yeni bentlerin inşa edilmesi, göl çevresinde yanlış yapılaşmalara karşı kalıcı tedbirler alınması, bitki örtüsünden yoksun arazilerde erozyonu önlemek için uygun ağaç türleriyle ağaçlandırılması, rekreatif etkinlikler için tasarlanacak alanların yer seçiminde doğal güzellikleri bozmayacak mekanların seçilmesi, flora ve fauna zenginliğinin gelen ziyaretçilere tanıtılması için ulaşım ve konaklama tesislerinin yapılması gerekmektedir.

ALANIN KAYNAK DEĞERLERİ

Doğal peyzajın ilginç karakteristiklerini taşıyan Uzungöl etrafını çevreleyen ormanlarla ve yöresel mimarinin katılımıyla kültürel değer açısından da üstün bir manzara oluşturmaktadır. Koruma Derneği'nin tespitlerine göre her yıl Uzungöl'ü Mayıs-Ekim ayları arasında ortalama 40.000 yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir. Göl çevresi, mezra, kom ve yaylaların bulunduğu derince yarılmış platolarla çevrilidir. Göl suyunun akışlarla sürekli yenilendiği Uzungöl'ün sahip olduğu fiziksel kimyasal özellikleri, alabalık için uygun bir ortam oluşturur (Araz, 1996). Yapılan araştırmalar sonucunda Uzungöl Tabiat Parkı'nda endemik türleride içeren 157 adet bitki, alanı çevreleyen ormanlarda 20 memeli hayvan türü ve 150 kuş türü olduğu tespit edilmiştir. Büyük bir biyolojik çeşitliliğe sahip Tabiat Parkı, yaban hayvanları doğal ortamları ile inceleme imkanını bize sunmaktadır (Cevahir, 1988).

UZUNGÖL'DE UYGULANAN MEVCUT YANLIŞLIKLAR

Gölü besleyen Haldizen deresi kolları boyunca kurulmuş tüm tesisler gölün kirlenmesine ortam hazırlamaktadır (Vıçıl, 2001). Göl çevresi yanlış yapılaşmaların hızlı bir şekilde artması, alt yapı problemi çözümlenmeden yeni yapılara izin verilmesi göl ve çevresinin doğal güzelliklerini her geçen gün azaltmaktadır. Haldizen Deresinin neden olduğu taşkınlar göle büyük miktarda yığıntı materyali taşıyarak gölün dolmasına ve nemcil bitkilerle göl aynasının kaplanması her geçen gün hızla devam etmektedir (Verrep, 1999). Çevredeki yapılarda hizmetler turizmden çok ticari ve mevsimlik pahalı bir yön izlediğinden ziyaretçilerin pek çoğu bu yanlış hizmet nedeniyle yiyecek ve içeceklerini yanlarında götürmektedirler ve bu da suni kirliliğe neden olmaktadır. Ziyaretçilerin kontrolsüzce ormanlık alanlara yayılması ve toplumsal hizmet yapılarının olmayışı yangın, aşırı kirlenme veya daha başka çevre kirliliklerine neden olmaktadır (Vıçıl, 2001).

GELECEĞE YÖNELİK YAPILMASI GEREKEN ÇALIŞMALAR

Kaybolan yaban hayatını, bozulmuş peyzajları kısa sürede geri getirmek oldukça güçtür. Bu kayıplar ekonomik olduğu kadar kültürel, bilimsel ve sosyal kayıplardır. Bu kayıpları engellemek ve ya en alt düzeye indirmek için önceden bazı kararların alınıp uygulanması gerekmektedir. Göl çevresinde ve bentlerle göl arasında hiçbir yapılaşmaya izin verilmemeli ve mevcut tesislerin alt yapı hizmetleri bir an önce gerçekleştirilerek gölün kirlenmeleri engellenmelidir. Uzungöl, göl içinin dolması, göl çevresinin daralması su beslenme havzasındaki sel, heyelan, toprak kayması, yüksek kotlu ağaçsız kesimlerin verimsizliği gibi etkenlerin tehdidi altındadır. Buna yönelik yapılması gereken çalışmalar arasında kökleri çok kuvvetli gelişen ve toprağı iyi tutabilen ağaçlar dikilmesi, setleme ve teraslama yapılması gibi önlemler sayılabilir. Ayrıca gölün üçte birini delta ile dolduran Balestol deresi önünde önlemler alınarak zararlı akışı faydalı yöne çevirmek mümkün olabilir. Yoğun ormanlık alanın bulunduğu bu havza özel korunmaya alındığında yırtıcı olmayan orman hayvanlarının (Geyik, karaca, yaban keçileri, ceylan, tavşan türleri, ördek çeşitleri kuğu, keklik, sülün, yaban tavuğu, ur kekligi ve daha pek çok kuş türleri) doğal barınakları olarak kullanılabilir (Anonim, 1993). Bitki örtüsünden yoksun arazilerin ve aynı zamanda beslenme havzasındaki ormansız ve boş arazilerin erozyonu arttırıcı etkilerini azaltmak için uygun ağaç türleri ile ağaçlandırılması gerekmektedir. Göl çevresi ve beslenme havzasına yapılacak hizmet yapılarının yer seçiminde doğal güzelliği bozmayacak alanlar seçilmesi zorunluluğu getirilmelidir. Kurulmuş tesislerin pahalı hizmetlerini kalıcı ve ucuz olan yönde kontrol eden kurumları faaliyete geçirmek gerekmektedir. Beslenme alanındaki diğer göllere uygun ulaşım ve konaklama tesislerinin yapılması da gerekmektedir. Uzungöl ve havzasındaki tüm kontrolleri bu çevrenin yerel yönetimlerine devredilerek bağlı bulunduğu merkezi yönetimden denetlenmesinin yapılması daha uygun olacaktır (Vıçıl, 2001).

UZUNGÖLE UYGUN ÖNERİLEN REKREASYONEL ETKİNLİKLER

Sürdürülebilir bir turizm için var olan değerlerin korunması gerekir. Uzungöl Tabiat Parkı'nın en önemli kaynak değeri göl olduğuna göre, yapılacak tüm planlamalarda gölün mutlak korumaya alınması gerekmektedir. Göl sadece görsel olarak ziyaretçilere sunulmalıdır.

Uzungöl flora ve fauna zenginliğine sahip olduğundan, gelen ziyaretçilere tabiat parkını dolaşmaya başlamadan önce bilgilencmeleri amacıyla öncelikle alanın doğal bitki örtüsünü ve yaban hayatını tanıtıcı seminerler, slayt gösterileri belirli mekanlarda sunulmalıdır. Ayrıca alanın doğal kültürel ve rekreasyonel değerlerinin sergilendiği bu mekanlarda ziyaretçiler bilgilendikten sonra bu bitki örtüsü ve yaban hayatını rehberler eşliğinde yerinde görebilmek için alanın flora ve fauna zenginliğine sahip bölümlerine patikalarla ulaşma imkanı sağlanmalıdır. Ayrıca alanın uygun yerlerine yaban hayvanlarını gözetleyebilecekleri gözetleme alanları kurulmalıdır. Alandaki mevcut yapılaşmalar incelenerek yöreye uygun olmayan yapılar kaldırılıp, uygun olanlar restore edilerek gerek pansiyonlara, gerek gölde tutulmuş taze balıkların ve yöresel yemeklerin sunulduğu restoranlara gerekse yöresel kıyafetlerin, el işlerinin ve tarım aletlerinin sergilendiği alanlara dönüştürülmelidir. Restore işlemleri yalnızca ahşap kaplama şeklinde yürütülmemeli, bu işlem daha detaylı bir biçimde ele alınmalıdır. Mutlak koruma altında bulunmayan rekreasyonel alanlarda piknik alanları, bisiklet, koşu, yürüyüş parkurları, doğa ile içi içe zaman geçirebilecekleri, gölü ve muhteşem manzarayı seyredebilecekleri seyir cumbaları ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekanlar düzenlenmelidir. Mevcut orman içi açıklık alanlarda ziyaretçilere kamp yapabilecekleri mekanlarda çadır alanları, karavan yerleri, bungalovlar için mekanlar düzenlenmelidir. Ayrıca gelen ziyaretçilerin dağ sporları yapabilmeleri için alan oldukça uygundur. Mutlak koruma altına alınan alanlar dışında ziyaretçilere yamaç paraşütü, Haldizen dağına gününbirlik trekking turları, fotosafari, çim kayağı, golf, ata binme gibi kırsal rekreasyonel etkinliklerin yapılabileceği alanlar tasarlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Vıçıl, M., 2001. Trabzon-Çaykara Uzungöl Çevre Sorunları, Yeraltı Suları ve Çevre Sempozyumu.
- Araz, N., 1996. Uzungöl Tabiat Parkı'nın Kaynak Değerlerine Yönelik Araştırmalar, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Verep, B., 1999. Uzungöl'ün Hidrografik Özellikleri, Su Ürünleri ve Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- Cevahir, G., 1988. Uzungöl Yöresi Flora ve Vejetasyonuna Genel Bir Bakış, Lisans Tezi (Basılmamış), Trabzon.
- Anonim, 1993. Cumhuriyetin 70. Yılında Milli Parklar ve Yaban Hayatı, Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Ankara.